

Nerijus PIPIRAS

Šv. Ignaco Lojolos kolegija, Lietuva

Asmenybės ugdymo horizontai pagal arkivyskupą Mečislovą Reinį: ugdytinio ir ugdytojo sąveika

SANTRAUKA. Pirmojoje straipsnio dalyje pristatomos arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagoginės nuostatos, padėjusios pagrindą arkivyskupo puoselėjai būtinybei pereiti nuo tradicinės link laisvosios ugdymo paradigmos. Antrojoje straipsnio dalyje pateikiamos M. Reinio straipsnių, publikuotų leidinyje „Lietuvos mokykla“, pagrindinės mintys. Straipsnyje aptariamos arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagoginės idėjos, pristatomas jo siūlomas švietimo ir ugdymo problemų sprendimo kelias, išryškinamas arkivyskupo minčių švietimo ir ugdymo klausimais aktualumas. Dievo tarno arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsnis „Nauju keliu“, publikuotas 1925 metais leidinyje „Lietuvos mokykla“, – tai programinis straipsnis, apibendrinantis ne viename M. Reinio straipsnyje gvildentas švietimo ir ugdymo idėjas ir nurodantis etapus, reikalingus perėjimui nuo tradicinės iki laisvosios ugdymo paradigmos. Straipsnyje „Nauju keliu“ trumpai ir koncentruotai, akcentuojant ugdytinio ir ugdytojo sąveiką, pateikiama arkivyskupo M. Reinio pedagoginių idėjų visuma. Vėlesniuose straipsniuose M. Reiny s grįžta prie čia trumpai pristatytų temų, jas išplėsdamas, išgvildendamas, mokslškai pagrįsdamas.

RAKTAŽODŽIAI: ugdymas, ugdytinis, ugdytojas, tradicinė ir laisvoji ugdymo paradigma, vaiko psichologijos pažinimas.

Įvadas

Temos aktualumas. Arkivyskupas Mečislovas Reiny – ne tik uolus ganytojas, bet ir aktyvus visuomenės veikėjas, dalyvavęs tiek katalikiškų organizacijų veikloje, tiek politikoje, aktyviai pasisakęs visuomenei opiais klausimais. Skaitant jo straipsnius visuomenės ugdymo temomis, susidaro įspūdis, kad arkivyskupas juose ne tik sprendžia aktualias ir meto problemas, bet ir nurodo galimas ateities kryptis, taip pat akcentuoja ne vien katalikiškosios, bet ir apskritai moralės svarbą integraliam asmenybės ugdymui.

Ugdymo procesą arkivyskupas suvokia kaip kūrimo darbą, kurio centre yra žmogus. Didelį dėmesį M. Reinys skiria protiniam lavinimui, tačiau pagrindinę vietą ugdymo procese užima valios lavinimas, arba neotomistams būdingas transcendentinis lygmuo – konkrečią pradžią turintis tobulėjimas, palaipsninis panašėjimas į Dievą. Šiandien susiduriame su įvairiomis filosofinėmis ugdymo prietimis. Vis dėlto neotomistinė prietis nepraradusi aktualumo – joje glūdi atsakymas, kas turi būti asmenybės švietimo ir ugdymo proceso bei švietimo politikos centre, į kur turi būti orientuotas, kokiomis vertybėmis grįstas pats procesas.

Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, arkivyskupo Mečislovo Reinio asmenybė sulaukė deramo tyrėjų dėmesio. Nemažai tyrinėta ir arkivyskupo akademinė bei pedagoginė veikla¹. 2023 metais kun. Nerijus Pipiras Vytauto Didžiojo universitete apgynė

¹ Vanda Aramavičiūtė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys kaip pedagogas“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 459–463; Ona Giedrutė Butkienė, „Mečislovo Reinio indėlis į Lietuvos pedagoginę psichologiją“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 465–483; Steponas Gudelis ir Vytautas Karvelis, „Arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio darbai Lietuvos psichologijos baruose“, *Logos* 10 (1995 / 1996), 38–50; Justas Jasėnas ir Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys – dorovės puoselėtojas ir ugdytojas“, *Jaunųjų mokslininkų darbai* 3 (2004), 40–48; Rita Katelytė, „Mečislovo Reinio laisvai versto Psichologijos vadovėlio psichologijos terminų reikšmė ir kilmė“, *Terminologija* 16 (2009), 198–216; Algimantas Katilius, „Mečislovo Reinio studijos“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 485–490; Vladas Pupšys, „Lietuvos mokyklos vizija arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio publikacijose“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 18, II knyga (Vilnius: Katalikų akademija, 2003), 1123–1129; Ona Tijūnėlienė, „Mečislovo Reinio pažiūros į ugdymą ir jo psichologinius pagrindus“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17 (Vilnius: Katalikų akademija, 2000), 283–304; —, „Moters pašaukimo pareigų vykdymo sąlyga – visavertis išsilavinimas. Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija“, *Soter* 5 (33) (2001): 103–114; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: akademinė veikla (1922–1940)“, *Soter* 39 (67) (2011), 95–114; —, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys. Jo idėjas įgyvendina Rietavo „Aušros“ katalikiška vidurinė mokykla“, *Logos* 43 (2005), 210–222; 44 (2005), 124–130; —, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: katalikiško ugdymo svarba asmenybei“, in *Ugdymo misija dabarties visuomenėje: visuomeninių tikslų ir individualiųjų asmens poreikių sintezė* (Vilnius: Viltis, 2003), 154–158; —, „Jaunimas Mečislovo Reinio ateities vizijose“, in *Akademinis jaunimas permainų metais* (Vilnius: VPU leidykla, 2005), 117–124; —, „Kunigas Mečislovas Reinys ir „Rytas“, in *Lietuvių švietimo draugija „Rytas“* (Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2013), 85–103; —, „Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikai – M. Valančiaus blaivybės idėjų tęsėjai“, *Tiltai. Priedas* 6 (2001), 7–15; —, „Lietuvos katalikų universiteto kūrimo idėja ir vyskupas Mečislovas Reinys“, *Tėvynės sargas* 1 (1995), 75–106; —, „Mečislovas Reinys – Lietuvos katalikų universiteto kūrėjas“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 16 (Vilnius: Katalikų akademija, 1996), 199–224; —, „M. Reinys – krikščioniškosios pedagogikos universalumo puoselėtojas“, *Soter* 17 (45) (2006), 85–97; Aldona Vasiliauskienė, Rasa Kareniauskaitė, Jurgita Zalagienė ir Eugenijus Zaloga, „Ryto“ veiklos atspindžiai periodikoje: kunigas Mečislovas Reinys“, in *Vilniaus kultūrinis gyvenimas: draugijų reikšmė 1900–1945*, sud. human. m. dr. A. Lapinskienė (Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008), 188–213; Kęstutis Žemaitis, „Vyskupas Mečislovas Reinys – Vilkaviškio kunigų seminarijoje ir vyskupijoje“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 513–519; Nerijus Pipiras „Mečislovo Reinio pedagogikos idėjos ir jų reikšmė šiandienos dorinio ugdymo programose“, *Jaunųjų mokslininkų darbai* 49 (1) (2019), 46–51; —, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagoginių idėjų sklaida Lietuvoje veikiančiose katalikiškose mokyklose“, *Pedagogika* 136 (4) (2018), 42–50; Nerijus Pipiras ir Kęstutis Žemaitis, „Religingumo reikšmė asmenybės ugdymui“, *Soter* 66 (94) (2018), doi:10.7220/2335-8785.66(94).3.

socialinių mokslų srities (edukologija) daktaro disertaciją tema „Arkivyskupo Mečislovo Reinio rašytinis palikimas grindžiant švietimo ir ugdymo idėjas nepriklausomoje (1918–1940) ir atkurtoje (po 1990) Lietuvoje“. Tai pirmoji daktaro disertacija tyrinėjant Dievo tarno arkivyskupo Mečislovo Reinio asmenybę ir siekiant susisteminti bei moksliskai išnagrinėti šios asmenybės rašytinį palikimą. Arkivyskupo straipsniai švietimo ir ugdymo klausimais disertacijoje buvo moksliskai nagrinėti siekiant išryškinti sąsajas su atkurtos Lietuvos švietimo politikai pagrindą suformavusia Tautinės mokyklos koncepcija². Paaiškėjo, kad arkivyskupo nurodyta švietimo kryptis – šį procesą orientuoti į asmenį – yra nepraradusi aktualumo. Grįžti prie jos pravartu ne tik minint arkivyskupo mirties 70-ąsias metines ir rengiantis minėti gimimo 140-ąsias metines, bet ir formuojant šiandienės švietimo politikos gaires.

Straipsnio tikslas: pristatyti Dievo tarno arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagogines nuostatas.

Uždaviniai: 1) aptarti arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagogines nuostatas remiantis jo rašytiniu palikimu; 2) pristatyti ugdytojo ir ugdytinio sąveikos svarbą asmenybės ugdymo kontekste.

Metodai: archyvinių duomenų bei literatūros šaltinių analizė ir sintezė.

Arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagoginės nuostatos

Siekiant straipsnio tikslo pirmiausia pravartu aptarti arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagogines nuostatas. Didžiąją savo gyvenimo dalį M. Reinys paskyrė jaunosios kartos ugdymui: dirbo Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, ėjo „Ryto“ švietimo draugijos pirmininko pareigas, dėstė Lietuvos (vėliau – Vytauto Didžiojo) universitete. Šviesti visuomenei ganytojas išnaudojo ir sakyklą, paversdamas ją edukologine aplinka. Kodėl šis procesas M. Reiniui atrodė toks svarbus? Pasak vyskupo, asmenybės ugdymo procesas – tai sielos darbas, todėl jis akcentavo metafizinį ugdymo proceso lygmenį, kuriame šalia žinių perteikimo bei įsisąmoninimo yra ir gebėjimas mąstyti bei apsispręsti. Iš krikščioniškosios doros kylantis apsisprendimas šiuo atveju gali priminti evangelinę uolos parabolę (žr. Mt 7, 21–29), ant šios uolos toliau statoma tiek individuali, tiek visuomeninė ateitis. Reikia pažymėti, kad tokias arkivyskupo idėjas drąsiai galima laikyti žingsniu nuo tradicinės link laisvosios ugdymo paradigmos, bendram tikslui vienijant tiek savo krašto tradicijas bei istoriją, tiek ir Vakarų Europos pedagogikos laimėjimus. M. Reinys žavisi Don Bosco auklėjimo sistema, ją siūlydamas ir net adaptuodamas Lietuvai³. Tad kokias ugdymo nuostatas arkivyskupas M. Reinys pristato savo straipsniuose? Gvildenant jo poziciją sprendžiant konkrečias, laikmečio padiktuotas švietimo ir ugdymo problemas, išryškėja tokios pedagoginės idėjos:

² *Tautinė mokykla. Lietuvos vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija*, parengė Meilė Lukšienė ir kiti (Vilnius: Žinija, 1989).

³ Pipiras, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagoginių idėjų sklaida...“, 42–50.

- Tapimas asmenybe (žmogiškasis orumas, pareigos, atsakomybė, apsisprendimas) svarbesnis nei intelektualinis lavinimasis. Kiekvienas žmogus unikalus, turintis dieviškumo kibirkštėlę, todėl svarbu atskleisti unikalias dvasios galias, pabrėžiant teorijos ir praktikos, tikėjimo ir proto dermę⁴.
- Svarbiausią vaidmenį ugdymo procese užima šeima. Joje dedami asmenybės pagrindai, pasirenkama ugdymo kryptis, todėl šeimos institucija turi būti tvirta. Čia gautus pagrindus įtvirtina pradinė mokykla. Pasak M. Reinio, pradinė mokykla skirta gyvenimui, bet ne teorijai, o didžiausią įtaką daro ugdytojo ir ugdytinio sinergija. Viena iš svarbiausių gimnazijos užduočių – atsižvelgiant į konkrečius krašto poreikius, ugdyti savarankišką asmenybę, gebančią apsispręsti, atrasti priežastinius ryšius tarp skirtingų dalykų ir gyvenimo dėsnių bei daryti atitinkamas išvadas⁵.
- Ugdytojas turi gebėti lavinti vaiko gebėjimus, suprasti jo sielą, o gabumus palenkti tinkama linkme skatinant mąstymą, didinant savivertę. Tai pasiekama bendradarbiaujant su vaiko šeima ir stengiantis, kad perteikiama žinia taptų tikrove ir taip pasiektų savo tikslą⁶.
- Religingumas ugdymo procesą daro visuminį, tam tikra prasme jį užantspauduodamas. Todėl iš religijos kylanti dora, pasak M. Reinio, leidžia tiek asmeninę, tiek visuomeninę patirtį užtikrintai integruoti į ateities kūrimą. Arkivyskupo manymu, ugdymo procese svarbus tiek ugdytinio, tiek ugdytojo dalyvavimas religiniame ir kultūriniame gyvenime⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad arkivyskupas siūlo keturis žingsnius, kaip nuo tradicinės – žinių perdavimu grįstos – ugdymo paradigmos pereiti prie laisvosios ugdymo paradigmos.

Prie aktualių švietimo ir ugdymo temų arkivyskupas M. Reinys grįžta ne viename savo straipsnyje, siūlydamas Lietuvoje dar nepažintą, bet Vakarų pasaulyje kelių jau gerokai pradėjusių skintis išeitį. Apžvelgsime pagrindines leidinyje „Lietuvos mokykla“ išdėstytas arkivyskupo M. Reinio mintis švietimo ir ugdymo klausimais.

Arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsniai leidinyje „Lietuvos mokykla“

1939 m. Lietuvos Katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbuose pateikiama M. Reinio straipsnių bibliografija⁸, kurioje daugiau kaip šimtas pozicijų. Žvelgiant į ją

⁴ Nerijus Pipiras, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio rašytinis palikimas grindžiant švietimo ir ugdymo idėjas nepriklausomoje (1918–1940) ir atkurtoje (nuo 1990) Lietuvoje“ (Socialinių mokslų (edukologija) srities daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2023), 100–101.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ „Jo Eksc. Vysk. Mečislovas Reinys“, *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai* III (1939), 475–481.

matyti, kad daugiau nei dešimt straipsnių, kuriuose stengtasi pasiūlyti ugdymo procese išskylančių problemų sprendimo būdų bei padėti tvirtą, tikėjimo tiesomis grįstą vertybinį pamatą, arkivyskupas yra publikavęs Prano Dovydaičio redaguotame leidinyje „Lietuvos mokykla“. Savo straipsniuose arkivyskupas atsakomybę už ugdymo proceso sėkmę tarsi nuima nuo švietimo institucijų pečių. Svarbiausias vaidmuo, pasak jo, šiame procese tenka šeimai, todėl visapusiškai asmenybę išugdyti gali tik tvarios šeimos. Dėl šių priežasčių nemažai dėmesio raštuose skiriama šeimoms kaip institucijos reikšmei stiprinti, dialogui tarp asmenų atsirasti⁹.

Ko reikia, kad ugdymo procesas mokykloje būtų vaisingas? Arkivyskupo nuomone, šiuo atveju svarbiausios ne švietimo politikos perspektyvos, bet ugdytojo ir ugdytinio santykis. Labai glaustai savo mintis M. Reinys pateikia straipsnyje „Nauju keliu“¹⁰. Reikia paminėti, kad šio straipsnio minėtoje bibliografijoje nėra. Tai gana nedidelis straipsnis, publikuotas vietoje vedamojo. Negalima jo vadinti moksliniu straipsniu – čia nėra M. Reiniui būdingų gausių įvairių mokslininkų citatų, mokslinių darbų sintezės. Tai veikia asmeninės įžvalgos žmogaus, ėjusio švietimo draugijos „Rytas“ pirmininko pareigas, dirbusio gimnazijoje ir puikiai žinojusio švietimo padėtį Lietuvoje. Galima sakyti, kad jame perteikiama arkivyskupo patirtis, įgyta tiek studijuojant, tiek studijų metais lankant įvairius kraštus, apibendrinama tai, kas naudinga kuriant ir įtvirtinant nepriklausomos Lietuvos švietimo sistemą, atsispiriant žinių industrijai ir žengiant žingsnį link laisvosios ugdymo paradigmos. Šis straipsnis ko gero buvo priskirtas publicistinių straipsnių ir žinučių, neįtrauktų į minėtą bibliografiją, kategorijai. Tačiau vis dėlto pravartu atidžiau pažvelgti į šį straipsnį kaip į visų M. Reinio švietimo ir ugdymo idėjų koncentratą: prie to, kas šiame straipsnyje glaustai išdėstyta, arkivyskupas grįžta kituose straipsniuose švietimo ir ugdymo temomis.

Ugdytinio ir ugdytojo tarpusavio sąveika

Kokias gaires švietimo procesui brėžia M. Reinys? Pirmiausia vyskupas nurodo, kad ugdymas yra besikeičiantis ir dinamiškas procesas, kuriame svarbiausi vaidmenys atitenka ugdytiniui ir ugdytojui („Laikui bėgant, patyrimui augant, kultūrai kitėjant pasikeičia kai kur ir pačios pažiūros į mokytojavimą“)¹¹. Šiame straipsnyje M. Reinys kalba vien tik apie „vaiką – mokinį ir mokytoją – auklėtoją“, nors kituose savo straipsniuose

⁹ Pipiras ir Žemaitis, „Religingumo reikšmė asmenybės ugdymui...“, 51–61.

¹⁰ Mečislovas Reinys, „Nauju keliu“, *Lietuvos mokykla* 5 (1925), 193–196.

¹¹ *Ibid.*

švietimo ir ugdymo temomis¹² jis akcentuoja, kad mokykla tėra tik viena iš proceso dalyvių, o pagrindinė atsakomybė tenka šeimai ir Bažnyčiai. Kalbėdamas apie ugdytinį, M. Reiny's omenyje turi vaiką, kurio gyvensena dar tik formuojasi. Todėl, pasak jo, klaidinga manyti, kad vaikas yra suaugusiojo žmogaus miniatiūra, nes vaiko dvasinis gyvenimas nuo nieko nepriklauso¹³. Tuo turi remtis ir pats informacijos perteikimas ugdymo proceso metu. M. Reiny's akcentuoja, kad negalima informacijos perteikti taip, kaip ji perteikiama ir priimama suaugusiųjų. Kalbant apie vaiką, reikia turėti omenyje greitą psichikos kismą, atsižvelgti į tam tikrą sielos evoliuciją, reikalingą išugdyti savybes, nuo kurių priklausys viso auklėjamojo darbo sėkmė¹⁴. Į tai turi būti orientuotos tiek ugdymo priemonės, tiek metodai. Arkivyskupas pradeda kalbėti ne apie žinių perdavimą kaip tikslą, bet apie ugdymą kaip apie sielos darbą – tobulėjimą, paliekant terpę ugdytiniui pačiam darbuotis. Ugdant, pasak arkivyskupo M. Reinio, reikia atitinkamą dėmesį skirti vaiko lyčiai, temperamentui, gabumams. M. Reiny's akcentuoja, kad pats ugdymo procesas, jei į šiuos dalykus nebus kreipiama deramo dėmesio, neduos norimų rezultatų, nes jis neįmanomas be vaiko psichikos pažinimo. Ugdytojas tam turi skirti deramą dėmesį, taip pat atpažinti ir pasitaikančius psichinius trūkumus. M. Reiny's neprieštarauja atskirų ugdymo įstaigų psichinius trūkumus turintiems vaikams steigimui, tačiau to nedetaliuoja. Vaiko charakterio savybių ugdymas turi atsispindėti viso mokymo ir auklėjimo darbo kontekste. Taip pat svarbu perteikti ne pasaulėžiūros nuotrupas, bet visą pasaulėžiūros sistemą. Nuotrupos, pasak M. Reinio, atveria žmogaus dvasios problemas, bet nepateikia atsako į jas, dėl to prasideda dvasinis pakrikimas. M. Reinio teigimu, reikia ugdyti ne vien kūną, bet kartu ir protą bei valią, nes mokykla žmogų rengia gyvenimui, kuriame būdas ir valia daug reikšmingesni už protą.

Didelis dėmesys skiriamas ir ugdytojo asmenybei – gabumams, gyvenimo būdai, amžiui, gebėjimui skaityti laiko ženklus ir į juos atsižvelgti:

„<...> juk ne vis viena, ar mokytojas yra senukas, nors ir daug turįs pedagoginio patyrimo, ar jaunesnis žmogus, kuris savo ūpu ir dvasia yra artimesnis jaunimui. <...> Mokytojų mintis taip pat turi įtakos į pedagoginį darbą. Tai gi, kiekvienu atveju, turint prieš akis konkrečias sąlygas, tenka išnagrinėti

¹² Mečislovas Reiny's, „Ar yra prieštaravimas tarp tikėjimo ir gamtos mokslų?“ *Draugija* 12 (1910), 282–295; —, „Pasaulėžiūros ingijimo kelias“, *Ateitis* 1 (1911), 83–87; —, „Auklėjimo kely“, *Atžala* (1917), 17–22; —, „Lietuvos mokyklų kelias“, *Lietuvos mokykla* (1918), 5–6; 97–106; „Šamonė“, *Lietuvos mokykla* (1919), 1–8; —, „Lavinimo ir auklėjimo kely“, *Lietuvos mokykla* 8 (1925), 5–7; —, „Principų ir gyvenimo sintezė“, *Židinys* 1 (1924), 28–34; —, „Valstybė ir Bažnyčia“, *Tiesos Kelias* 1 (1925), 7–11; —, „Auklėjimo kryptis“, *Lietuvos mokykla* 1 (1928), 5–8; —, „Intelligentai ir visuomenės gyvenimas“, *Židinys* 3 (1927), 377–381; —, „Katalikiškas mokymas ir auklėjimas“, *Tiesos Kelias* 1 (1930), 36–41; —, „Lavinimo klausimais“, *Naujoji Vaidilutė* 1 (1929), 14–18; —, „Mūsų laikų pedagoginė psichologija“, *Lietuvos mokykla* 2 (1930), 51–62; —, „Iniciatyvos kelias“, *Lietuvos mokykla* 12 (1936), 782–786; —, „Įprotis valios srityje“, *Lietuvos mokykla* 10 (1932), 217–229; —, „Iš vaiko religijos psichologijos“, *Soter* 1 (1932), 3–14 ir kt.

¹³ Reiny's, „Nauju keliu“, 193–196.

¹⁴ *Ibid.*

motyvai, kas <...> geriau tinka. <...> Gabus mokytojas turi dėstyti dalyką, kur jis reiškia gabumą, kur jisai jaučia gyvo suinteresuotumo ir net pamilimo. Dorinis mokytojo tipas yra tuo reikšmingas, kad jisai daugiausia nulems mokinių būdai nustatyti, reiškia, ir visam auklėjimo darbu nulemti. <...> Mokytojo gabumai be jo dorinio charakterio, neturėtų nulemti klausimo, kai kalbama apie paskyrimą ar pasirinkimą.¹⁵

Visas ugdymo procesas mokyklose turi būti orientuotas ir į konkrečius krašto poreikius. Į ugdymo procesą, pasak M. Reinio, turi būti integruotos vietinės sąlygos: klimatas, žmonių profesijos, ekonominiai santykiai, kultūrinė padėtis.

Ugdytojo gebėjimai

Savo straipsniuose švietimo ir ugdymo temomis M. Reinys siūlo pereiti nuo žinių iki žmogaus, pirmiausia dėmesį skiriant sielos kismui, lyčiai, temperamentui, gabumams, pasaulėžiūros, grįstos pažinimu, dora ir tobulėjimu (tai būdinga neotomistams), dermei, apsisprendimui. Nors ir svarbios, žinios šiuo atveju neturi lemiamos reikšmės. Todėl ugdytojui svarbu gebėti šiuos dalykus:

- Kurti tarpasmeninį santykį, grįstą ugdytinio doro būdo formavimu per asmeninę patirtį, nukreipiant gabumus, jausmus ir troškimus tinkama linkme. Tai pasiekama per bendravimą ir bendradarbiavimą.
- Spręsti konkrečias ir aktualias problemas, atskiriant asmeninę apsisprendimą nuo žinių kaupimo ir parodant artumą konkrečioms gyvenimiškoms situacijoms, kurias praktiškai išgyvena ugdytinis.
- Pažinti ugdytinio sociokultūrinę gyvenimo terpę ir gebėti jau susiformavusią asmeninę patirtį integruoti į meilę ir viltimi grįsto ugdymo proceso visumą.
- Skatinti mąstymą, didinti ugdytinio savivertę.
- Lavinti protą ir valią.
- Vengiant konkurencinio individualizmo, pagelbėti konkrečiam asmeniui integruotis į visuomenę.

Kad būtų įgyvendintas, M. Reinio požiūriu, svarbiausias viso ugdymo proceso uždavinys – asmenybės būdo suformavimas, svarbus gebėjimas žvelgti į ugdytinio sielą. Jis bus nepilnas, jei nebus kreipiamas atitinkamas dėmesys į permanentinį ugdytojo ugdymąsi; visapusišką ir įvairiakryptį žvilgsnį tiek į save, tiek į kitą, tiek į aplinką; individualių ugdytinio gebėjimų atpažinimą; ugdymo kryptingumu grįstą konkrečią ir individualią pagalbą tiek atpažįstant ugdytinio gebėjimus, tiek laipsniškai juos atskleidžiant (tarpasmeninis ir tarpdisciplininis subsidiarumas), turint prieš akis metafizinį tobulumo siekį¹⁶.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Pipiras, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagoginių idėjų...“, 44–45.

Tad kuo turi pasižymėti jaunimo ugdytojas? Arkivyskupas M. Reinys išskiria penkis svarbiausius gebėjimus (žr. 1 pav.).

1 pav. Svarbiausi ugdytojo gebėjimai pagal arkivyskupą M. Reinį

1. **Psichologijos pažinimas.** Ugdytojas turi kreipti dėmesį į ugdytinių ir savo psichologiją¹⁷.
2. **Laiko ženklų skaitymas.** Svarbus nuolatinis savo pažiūrų formavimas ir performavimas, atsižvelgiant į naujas pažinimo sroves ir sprendžiant konkrečias gyvenimo problemas.
3. **Inovatyvumas.** Svarbios savalaikės novatoriškos idėjos. Šiuo atveju ugdytojas turi nebijoti išreikšti savo nuomonę ar kritiką.
4. **Bendravimas ir bendradarbiavimas.** Svarbu atpažinti besimokančiojo polinkius ir idealus kaip tinkamas pagalbines priemones visame ugdymo procese.
5. **Subsidiarumas (ugdymo kryptingumas).** Viso ugdymo proceso tikslas – nurodyti gyvenimo kryptį. Kartu labai svarbu, kad pats ugdymo procesas būtų kuo sistemingesnis ir atlieptų laikmečio iššūkius, todėl ugdytojas turi ne įtikti mokiniui, o visą dėmesį sutelkti į jam pateikiamas idėjas ir sąvokas, kad jos rastų atgarsį mokinio gyvenime. Tuomet, pasak M. Reinio, jaunam žmogui užteks protinių ir dvasinių jėgų atlaikyti gyvenimo sukrėtimus ir rasti tinkamus atsakymus į gyvenimo iššūkius¹⁸.

Išvados

Arkivyskupas Mečislovas Reinys nebuvo pedagogas, tačiau jo straipsniai, publikuoti tiek leidinyje „Lietuvos mokykla“, tiek kituose leidiniuose ir skirti švietimo bei ugdymo problemoms analizuoti, iki šiol nepraradę aktualumo. Juose M. Reinys plėtojo modernias švietimo ir ugdymo idėjas, atitinkančias laisvojo ugdymo paradigmą.

¹⁷ Reinys, „Mūsų laikų pedagoginė psichologija“, 51–62.

¹⁸ Pipiras, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio rašytinis palikimas...“, 82–83.

M. Reiny akcentuoja ne vien žinių ir vertybių perdavimo būtinybę, bet ir asmeninį susižavėjimą perduodama tiesa: žinia, kad ji pasiektų norimą tikslą, turi būti susieta su tikrove. M. Reinio požiūriu, visame ugdymo procese reikia ieškoti jungčių: nuo teorinių žinių iki prasminių klausimų kėlimo ir Didžiosios Priežasties radimo.

Straipsnyje „Nauju keliu“ trumpai ir koncentruotai, akcentuojant ugdytinio ir ugdytojo sąveiką, pateikiama arkivyskupo M. Reinio pedagoginių idėjų visuma. Vėlesniuose straipsniuose M. Reiny grįžta prie čia trumpai pristatytų temų, jas išplėsdamas, išgildindamas, moksliskai pagrįsdamas. Šios M. Reinio idėjos nepraradusios aktualumo ir šiandien, kai švietimo sistemoje reikia sugrįžti prie rinkos ekonomikos dėsnių neribojamo tobulėjimo ir nepamiršti filosofinės ir net transcendentinės ugdymo proceso prigimties.

Siekiant protinio ir dorinio subrendimo bei kūno sveikatos aktualios šios M. Reinio nurodytos priemonės:

1. Atsigręžimas į asmenį. Ugdymo programos, metodai ir priemonės turi derėti su ugdytinio amžiumi, psichine branda, lytimi, temperamentu.
2. Žinių ir gyvenimo sintezė. Svarbu ne vien perteikti žinias, tačiau ugdyti ir ugdytinio savarankiškumą, kritiškumą, argumentaciją.
3. Vertybinės sistemos formavimas. Mokymas ir auklėjimas turi papildyti vienas kitą: ugdymo procese nepakanka vien žinių – reikalingi pavyzdžiai, aplinkos pažinimas, kultūrinis išprusimas, net religinė praktika.
4. Tinkamos ugdytojo savybės. Ugdytojas turi pasižymėti tinkamomis konkrečiai mokyklos aplinkai charakterio savybėmis, gabumais, doru gyvenimu.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. *Arkivyskupas Mečislovas Reiny*. Chicago, 1977.
2. Aramavičiūtė, Vanda. „Arkivyskupas Mečislovas Reiny kaip pedagogas“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24, 459–463. Vilnius: Katalikų akademija, 2004.
3. *Biblija, arba Šventasis Raštas*. Ekumeninis leidimas. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2001.
4. Butkienė, Ona Giedrutė. „Mečislovo Reinio indėlis į Lietuvos pedagoginę psichologiją“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24, 465–483. Vilnius: Katalikų akademija, 2004.
5. Gudelis, Steponas ir Vytautas Karvelis. „Arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio darbai Lietuvos psichologijos baruose“. *Logos* 10 (1995 / 1996): 38–50.
6. Jasėnas, Justas ir Aldona Vasiliauskienė. „Arkivyskupas Mečislovas Reiny – dorovės puoselėtojas ir ugdytojas“. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 3 (2004): 40–48.
7. Katelytė, Rita. „Mečislovo Reinio laisvai versto Psichologijos vadovėlio psichologijos terminų reikšmė ir kilmė“. *Terminologija* 16 (2009): 198–216.
8. Katilius, Algimantas. „Mečislovo Reinio studijos“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24, 485–490. Vilnius: Katalikų akademija, 2004.
9. „Jo Eksc. Vysk. Mečislovas Reiny“. *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai III* (1939): 475–481.
10. Pipiras, Nerijus. „Mečislovo Reinio pedagogikos idėjos ir jų reikšmė šiandienos dorinio ugdymo programose“. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 49 (1) (2019): 46–51.

11. —. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio pedagoginių idėjų sklaida Lietuvoje veikiančiose katalikiškose mokyklose“. *Pedagogika* 136 (4) (2019): 42–50.
12. —. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio rašytinis palikimas grindžiant švietimo ir ugdymo idėjas nepriklausomoje (1918–1940) ir atkurtoje (nuo 1990) Lietuvoje“. Socialinių mokslų (edukologija) srities daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas, 2023.
13. Pipiras, Nerijus ir Kęstutis Žemaitis. „Religingumo reikšmė asmenybės ugdymui arkivyskupo Mečislovo Reinio raštuose“. *Soter* 66 (94) (2018). doi:10.7220/2335-8785.66(94).3.
14. Pupšys, Vladas. „Lietuvos mokyklos vizija arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio publikacijose“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 18. Vilnius: Katalikų akademija, 2003.
15. Reiny, Mečislovas. „Mūsų laikų pedagoginė psichologija“. *Lietuvos mokykla* 2 (1930): 51–62.
16. —. „Ar yra prieštaravimas tarp tikėjimo ir gamtos mokslų?“. *Draugija* 12 (1910): 282–295.
17. —. „Pasaulėžiūros ingijimo kelias“. *Ateitis* 1 (1911): 83–87.
18. —. „Auklėjimo kely“. *Atžala* (1917): 17–22.
19. —. „Lietuvos mokyklų keliais“. *Lietuvos mokykla* (1918): 5–6, 97–106.
20. —. „Sąmonė“. *Lietuvos mokykla* (1919): 1–8.
21. —. „Principų ir gyvenimo sintezė“. *Židinys* 1 (1924): 28–34.
22. —. „Lavinimo ir auklėjimo kely“. *Lietuvos mokykla* 8 (1925): 5–7.
23. —. „Valstybė ir Bažnyčia“. *Tiesos Kelias* 1 (1925): 7–11.
24. —. „Inteligentai ir visuomenės gyvenimas“. *Židinys* 3 (1927): 377–381.
25. —. „Auklėjimo kryptis“. *Lietuvos mokykla* 1 (1928): 5–8.
26. —. „Lavinimo klausimais“. *Naujoji Vaidilutė* 1 (1929): 14–18.
27. —. „Katalikiškas mokymas ir auklėjimas“. *Tiesos Kelias* 1 (1930): 36–41.
28. —. „Mūsų laikų pedagoginė psichologija“. *Lietuvos mokykla* 2 (1930): 51–62.
29. —. „Įprotis valios srityje“. *Lietuvos mokykla* 10 (1932): 217–229.
30. —. „Iš vaiko religijos psichologijos“. *Soter* 1 (1932): 3–14.
31. —. „Iniciatyvos keliais“. *Lietuvos mokykla* 12 (1936): 782–786.
32. —. „Nauju keliu“. *Lietuvos mokykla* 5 (1925): 193–196.
33. Tijūnėlienė, Ona. „Mečislovo Reinio pažiūros į ugdymą ir jo psichologinius pagrindus“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17, 283–304. Vilnius: Katalikų akademija, 2000.
34. —. „Moters pašaukimo pareigų vykdymo sąlyga – visavertis išsilavinimas. Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija“. *Soter* 5 (33) (2001): 103–114.
35. *Tautinė mokykla. Lietuvos vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija*. Parengė Meilė Lukšienė ir kiti. Vilnius: Žinija, 1989.
36. Vasiliauskienė, Aldona. „Arkivyskupas Mečislovas Reiny: akademinė veikla (1922–1940)“. *Soter* 39 (67) (2011): 95–114.
37. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reiny. Jo idėjas įgyvendina Rietavo „Aušros“ katalikiška vidurinė mokykla“. *Logos* 43 (2005): 210–222; 44 (2005): 124–130.
38. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reiny: katalikiško ugdymo svarba asmenybei“. In *Ugdymo misija dabarties visuomenėje: visuomeninių tikslų ir individualiųjų asmens poreikių sintezė*, 154–158. Vilnius. Viltis, 2003.
39. —. „Jaunimas Mečislovo Reinio ateities vizijose“. In *Akademinis jaunimas permainų metais*, 117–124. Vilnius: VPU leidykla, 2005.
40. —. „Kunigas Mečislovas Reiny ir „Rytas““. In *Lietuvių švietimo draugija „Rytas“*, 85–103. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2013.
41. —. „Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikai – M. Valančiaus blaivybės idėjų tęsėjai“. *Tiltai. Priedas* 6 (2001): 7–15.

42. —. „Lietuvos katalikų universiteto kūrimo idėja ir vyskupas Mečislovas Reiny“. *Tėvynės sargas* 1 (1995): 75–106.
43. —. „Mečislovas Reiny – Lietuvos katalikų universiteto kūrėjas“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 16. Vilnius: Katalikų akademija, 1996.
44. —. „M. Reiny – krikščioniškosios pedagogikos universalumo puoselėtojas“. *Soter* 17 (45) (2006): 85–97.
45. Vasiliauskienė, Aldona, Rasa Kareniauskaitė, Jurgita Zalogienė ir Eugenijus Zaloga. „Ryto“ veiklos atspindžiai periodikoje: kunigas Mečislovas Reiny“. In *Vilniaus kultūrinis gyvenimas: draugijų reikšmė 1900–1945*. Sud. human. m. dr. A. Lapinskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008.
46. Žemaitis, Kęstutis. „Vyskupas Mečislovas Reiny – Vilkaviškio kunigų seminarijoje ir vyskupijoje“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24, 513–519. Vilnius: Katalikų akademija, 2004.

Gauta: 2023 11 19

Parengta: 2024 04 29

Nerijus PIPIRAS
Kaunas St. Ignatius Loyola College, Lithuania

HORIZONTS OF PERSONALITY DEVELOPMENT ACCORDING TO ARCHBISHOP MEČISLOVAS REINYS: THE INTERECTION BETWEEN THE STUDENT AND THE EDUCATOR

S u m m a r y

The first part of the article presents the pedagogical attitudes of Archbishop Mečislovas Reiny, which laid the foundation for the archbishop's cherished need to move from a traditional to a free educational paradigm. The second part of the article discusses the main ideas of M. Reiny's articles published in the "Lietuvos mokykla" publication. The article discusses the pedagogical ideas of archbishop Mečislovas Reiny, presents his proposed way of solving educational and educational problems, highlights the relevance of the archbishop's thoughts on education and educational issues. Servant of God Archbishop Mečislovas Reiny's article "A New Way" was published in 1925 in the publication "Lietuvos mokykla." This is a programmatic article that summarizes the ideas of education and training discussed in several articles by Archbishop Mečislovas Reiny and indicates the stages necessary for the transition from a traditional to a free education paradigm. In the article "A New Way", the entire pedagogical ideas of Archbishop M. Reiny are presented in a short and concentrated way, emphasizing the interaction between the student and the educator. In subsequent articles, M. Reiny returns to the topics briefly presented here, expanding them, elucidating them, and scientifically justifying them.

KEYWORDS: education, educational, educator, traditional and free educational paradigm, knowledge of child psychology.

Nerijus PIPIRAS – kunigas, socialinių mokslų (edukologija) daktaras, Kauno šv. Ignaco Lojolos kolegijos lektorius. Tel. 862182277, el. paštas nerijus05@yahoo.com.

Nerijus PIPIRAS – priest, Doctor of Social Sciences (Education), Kaunas St. Ignatius Loyola College (Lithuania) lecturer. Phone 862182277, e-mail nerijus05@yahoo.com.